

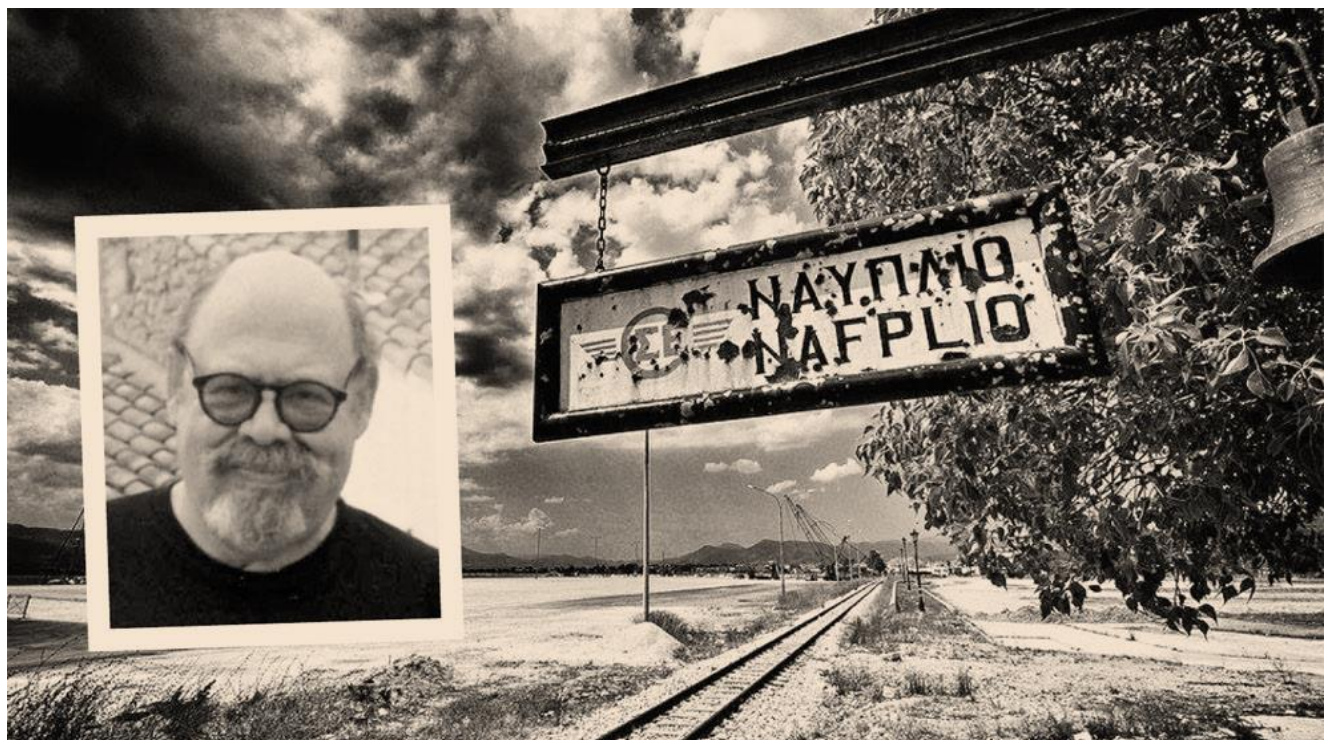

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΘΕΑΤΡΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«Δραματική Τέχνη και Παραστατικές Τέχνες στην
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση – MA in Drama and
Performing Arts in Education and Lifelong Learning»**

Συνέντευξη με τον Γιώργο Ρούβαλη

Ταξιδευτής του κόσμου και του χρόνου

**Θεοφανώ Φαρμακάκη
Α.Μ. 5052201501032**

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
Άλκηστis Κοντογιάννη**

ΝΑΥΠΛΙΟ 2016

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	σελ. 2
Λέξεις – κλειδιά	σελ. 2
Βιογραφικό	σελ. 3
Συνέντευξη	σελ. 4
Απολογισμός	σελ. 18
Εργογραφία	σελ. 19

Εισαγωγή

Η εργασία γίνεται στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Θα χρησιμοποιηθεί ως υλικό για το 1^ο Πανελλήνιο Συμπόσιο για τους Συγγραφείς της Αργολίδας «Αργολίδα, ο τόπος της συν-γραφής» που διοργανώνει το Τμήμα και θα πραγματοποιηθεί στις 14-18 Απριλίου 2016 σε αργολικές πόλεις.

Στην εργασία παρουσιάζεται ο συγγραφέας Γιώργος Ρούβαλης. Γίνεται αναφορά στη ζωή και το έργο του. Επίσης, παρατίθενται αποσπάσματα από τη συνέντευξη που παραχώρησε στη φοιτήτρια στις 30 Δεκεμβρίου του 2015, στο Ναύπλιο. Ακολουθεί ένας σύντομος απολογισμός και στο τέλος παρουσιάζεται η εργογραφία του.

Λέξεις – κλειδιά

Ναύπλιο, μνήμες, φωτογραφίες

απλοί άνθρωποι, ιστορία

διηγήματα, ποίηση

Λατινική Αμερική, ταξίδια...

Βιογραφικό

Ο Γιώργος Ρούβαλης γεννήθηκε το 1949 στην Αθήνα και μεγάλωσε στο Ναύπλιο. Γιος της ποιήτριας Τερέζας Παπαδόγιαννη – Ρούβαλη και του δικηγόρου Τάκη Ρούβαλη. Σπούδασε Νομική στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και Κοινωνιολογία και Πολιτική Οικονομία στο Πανεπιστήμιο Paris-V-Rene Descartes. Στο Παρίσι, έκανε μεταπτυχιακές σπουδές και Διδακτορικό στην Ιστορία.

Ήταν καθηγητής στο Εθνικό Αυτόνομο Πανεπιστήμιο UNAM και στο Μητροπολιτικό Αυτόνομο Πανεπιστήμιο UAM της Πόλης του Μεξικού. Επίσης, υπήρξε επισκέπτης καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Σιμόν Μπολίβαρ και στο Ινστιτούτο Ανωτέρων Διπλωματικών Σπουδών στο Καρακάς της Βενεζουέλας.

Από το 1987 έως το 2004 διετέλεσε υπάλληλος των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Έγινε μέλος της Διπλωματικής Υπηρεσίας της Κομισιόν και τα τρία τελευταία χρόνια της υπηρεσίας του ήταν αποσπασμένος στο ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών (υπεύθυνος για τη Λατινική Αμερική). Από το Νοέμβριο του 2004 είναι συνταξιούχος.

Μετά τη συνταξιοδότησή του, ασχολείται συστηματικά με τη συγγραφή, τη διδασκαλία και την ιστορική έρευνα για την ιδιαίτερη πατρίδα του. Είναι καθηγητής στο Διατμηματικό Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Μετάφρασης του Πανεπιστημίου Αθηνών. Επίσης, διδάσκει Ιστορία και Λογοτεχνία της Λατινικής Αμερικής, στην Εταιρεία Φίλων του Λαού, στο Λαϊκό Πανεπιστήμιο.

Έχει δημοσιεύσει ποιητικές συλλογές, συλλογές διηγημάτων, βιβλία τοπικής ιστορίας και δύο μυθιστορήματα. Έχει μεταφράσει Λατινοαμερικάνους ποιητές και συγγραφείς. Επίσης, δημοσιεύει δοκίμια σε λογοτεχνικά περιοδικά.

Είναι μέλος της Εταιρείας Συγγραφέων, του Κύκλου Ποιητών και Γενικός Γραμματέας της Εταιρείας Ελλήνων Ισπανιστών.

- Σας ευχαριστώ πάρα πολύ που με δεχθήκατε και μου παραχωρείτε αυτή τη συνέντευξη.
- Ευχαρίστως.

1. Θα ήθελα να ξεκινήσουμε με το σπίτι. Είναι το σπίτι που μεγαλώσατε;

Δεν είναι εδώ που βρισκόμαστε. Το σπίτι που μεγάλωσα είναι στην οδό Σπηλιάδου 1, όπως αναφέρεται σε βιβλίο μου. Ήταν ένα σπίτι που νοικιάζαμε, ένα σπίτι παλάτι, μεγαλοπρεπές, δίπατο, το οποίο έχω την εντύπωση ότι είναι βενετσιάνικο, πιθανώς από το 1700. Ο νοικοκύρης ήταν γόνος οικογενείας εμπόρων. Τα αδέρφια του και εκείνος είχαν φάει την περιουσία. Ήταν συνταξιούχος και υποθέτω πως σκέφτηκε να νοικιάσει το μισό σπίτι στον πατέρα μου για οικονομικούς λόγους. Ο πατέρας μου έφτασε στο Ναύπλιο από την Αθήνα το '51, μετά την κατοχή και τον Εμφύλιο. Ο ιδιοκτήτης είχε κτίσει έναν τοίχο στη μέση του σπιτιού που το χώριζε στη μέση και το μικρότερο κομμάτι το είχε ο ίδιος, με ένα μπαλκονάκι και το λαμπρότερο κομμάτι με μία βεράντα και ένα μπαλκόνι ήταν το νοικιασμένο, εκεί που μεγάλωσα εγώ.

Βέβαια δεν μπορούμε να μιλήσουμε για το σπίτι χωρίς να μιλήσουμε για τη θέα. Απέναντι ήταν ο κόλπος του Αργολικού, το Μπούρτζι, η θάλασσα. Μπροστά μας ήταν κάτι χαλάσματα, τα οποία αντιστοιχούσαν σε ένα βενετσιάνικο υδραγωγείο. Εκεί παίζαμε όταν ήμασταν μικροί και μετά κατασκευάστηκε αυτό που είναι σήμερα η πισίνα του Αμφιτρύωνα. Το ξενοδοχείο Αμφιτρύων κτίστηκε από τον Ε.Ο.Τ. το 1954 και ήταν το πρώτο ξενοδοχείο πολυτελείας στην επαρχία, εκτός Αθηνών. Μπροστά μας λοιπόν είχαμε την πισίνα, στην οποία πηγαίναμε και κάναμε μπάνιο, είχαμε τη θέα, το Μπούρτζι, ένα καταπληκτικό θέαμα για ένα παιδί.

2. Κατάγεστε από οικογένεια πνευματικών ανθρώπων. Μιλήστε μου για την οικογένειά σας και τα παιδικά σας χρόνια εδώ.

Ο πατέρας μου ήταν δικηγόρος και κατόπιν συμβολαιογράφος. Επίσης, υπήρξε εκδότης μιας αντιπολιτευόμενης εφημερίδας τη δεκαετία του '60 και υποψήφιος με έναν συνασπισμό της Αριστεράς στις βουλευτικές εκλογές του '61. Είχε λάβει μέρος στην Αντίσταση, δηλαδή ήταν μέλος της ΕΠΟΝ, που ήταν η οργάνωση νεολαίας και στο ΕΑΜ και κατόπιν στον ΕΛΑΣ. Ο ΕΛΑΣ ήταν ο Εθνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός, ένας αντιστασιακός στρατός. Κανονικά οργανωμένος σαν στρατός, ο οποίος αντιστεκόταν στους Γερμανούς και ελεγχόταν κυρίως από τους κομμουνιστές, όπως και το ΕΑΜ. Υπήρχαν και άλλες οργανώσεις αλλά κυρίως ήταν αυτό. Βέβαια όσοι ήταν μέλη του ΕΑΜ ή του ΕΛΑΣ δεν ήταν απαραίτητα κομμουνιστές, ανήκαν και σε άλλες οργανώσεις.

Το ίδιο και η μητέρα μου. Η μητέρα μου ήταν κόρη αξιωματικού, είχε μεγαλώσει σε διάφορες πόλεις της Βορείου Ελλάδος από τις μεταθέσεις του. Ο πατέρας της, αυτό πρέπει να το πούμε, ήταν βενιζελικός. Αυτό έχει σημασία γιατί σημαίνει ότι ήταν από τους αξιωματικούς εκείνους που ήταν προοδευτικοί, δεν ήταν βασιλικοί

δηλαδή. Ο παππούς μου ήταν φανατικός βενιζελικός. Πήρε μέρος στο κίνημα της Αμύνης. Μετά, πήρε μέρος ως αξιωματικός σε όλες τις εκστρατείες που έγιναν, πήγε στη Μικρά Ασία. Επίσης, πήρε μέρος ο παππούς μου στο κίνημα του 1935. Αργότερα, όταν γίνεται ο ΕΛΑΣ προσπάθησε να φύγει στη Μέση Ανατολή, αλλά οι Γερμανοί έπιασαν το καΐκι με το οποίο προσπαθούσαν να διαφύγουν. Τους αιχμαλώτισαν. Κατόρθωσε όμως και απέδρασε από τους Γερμανούς και κρυβόταν. Στη συνέχεια, σε συνεργασία με άλλους αξιωματικούς ανέβηκε στο βουνό, πήγε στον ΕΛΑΣ. Εκεί πήρε μέρος στην ομάδα Μεραρχιών Μακεδονίας του ΕΛΑΣ.

Η μητέρα μου μεγάλωσε σε αυτό το σπίτι. Από μικρή ήθελε να γίνει ανεξάρτητη. Ήθελε να έχει ένα επάγγελμα στα χέρια της, να βγάζει το ψωμί της, να μην εξαρτάται από κανέναν σύζυγο ή πατέρα. Κατά τη διάρκεια του Αλβανικού πολέμου, παρά την αντίθετη γνώμη του πατέρα της, ο οποίος της έλεγε να μείνει με τη μητέρα της, έγινε εθελόντρια αδελφή νοσοκόμα για τους τραυματίες πολέμου σε ένα νοσοκομείο που είχαν φτιάξει στο γυμνάσιο του Παγκρατίου. Κατόπιν, επέτυχε στην Οδοντιατρική Σχολή. Με τον Πόλεμο, σταμάτησε τις σπουδές, είχε μείνει περίπου στη μέση, όπως και ο πατέρας μου. Τελείωσαν τις σπουδές τους αργότερα, γύρω στο 47-48. Μέσα στην Κατοχή, στην πείνα και την ταλαιπωρία, γνωρίστηκαν και ερωτεύτηκαν. Παντρεύτηκαν το 43 στην Αθήνα.

Ο πατέρας μου διορίστηκε αρχικά στο υπουργείο Επισιτισμού και ασχολείτο με τα συσσίτια του πληθυσμού που πείναγε, τα μοίραζαν στις επαρχίες. Μετά, δούλεψε σε ένα μεγάλο δικηγορικό γραφείο ενός συγγενούς που καταγόταν από το Ναύπλιο. Ενώ, υπήρχε στρωμένη δουλειά στην Αθήνα, προτίμησε να επιστρέψει στο Ναύπλιο. Η μητέρα μου πήρε το πτυχίο της πριν από τον πατέρα μου. Είχε αρχίσει να δουλεύει κι εκείνη στην Αθήνα ως οδοντίατρος, αλλά τον ακολούθησε ευχαρίστως στο Ναύπλιο.

Στο Ναύπλιο όμως, η κατάσταση ήταν πάρα πολύ αντίξοχη λόγω των υποψιών ότι ήταν αριστερός. Έτσι, παρά το ότι ανήκε σε μία από τις καλύτερες οικογένειες, υπέστη ένα είδος επαγγελματικού μποϊκοτάζ. Αυτά εμείς δε τα νιώσαμε, παρά μόνο αργότερα. Η δεκαετία του 50 πέρασε πολύ ευτυχισμένα για εμένα και την αδελφή μου. Μετά τα δέκα μου, με τις εκλογές του 61, άρχισα να καταλαβαίνω τι σήμαινε να είσαι αριστερός, πολίτης δεύτερης κατηγορίας, σε αυτή τη χώρα. Γίνονταν οργανωμένα επεισόδια από το παρακράτος, για να προπηλακίσουν και να δείρουν τους αριστερούς. Το παρακράτος αποτελείτο από ανθρώπους λαϊκής καταγωγής που πλήρωνε η αστυνομία ή άλλοι μηχανισμοί, για να μη φαίνεται η αστυνομία, στις επιθέσεις κατά των αριστερών. Αυτά συνέβαιναν και στην Αργολίδα, περιοχή πολύ δεξιά.

Αλλά εμείς δε νιώσαμε τίποτα από όλα αυτά. Περάσαμε ωραία, γιατί υπήρχε μία μεγάλη παρέα των γονιών μου που μαζεύονταν στο καφενείο του «Κατσιγιάννη», το σημερινό «Ακταίον». Εκεί έπαιζαν μπριτζ, κουβέντιαζαν ή πήγαιναν σινεμά όταν λειτουργούσε ως θερινό. Στο βιβλίο μου υπάρχει ένα κεφάλαιο που λέγεται «Νεαροπαρέα» που την αναβιώνει. Έκαναν εκδρομές, ψαρέματα, ντύνονταν μασκαράδες στο καρναβάλι και έκαναν πάρτι. Έτσι εμείς μεγαλώσαμε σε ένα ευχάριστο περιβάλλον, παρά το άσχημο κλίμα που επικρατούσε στην περιοχή....

3. Αργότερα πήγατε στην Αθήνα για σπουδές. Πως ήταν η Αθήνα τότε για ένα παιδί που μεγάλωσε στο Ναύπλιο;

Η Αθήνα ήταν μια μεγάλη πόλη όπου μπορούσες να χαθείς. Μία από τις πρώτες φορές που πήγα χάθηκα αλλά ξαναβρήκα μόνος μου τον δρόμο και αυτό το θεώρησα μεγάλο κατόρθωμα. Το Ναύπλιο ήταν μεν πολύ ωραίο και πολύ οικείο, αλλά γύρω στην ηλικία των δώδεκα – δεκατεσσάρων άρχισε να με πνίγει. Να με πνίγει ο συντηρητισμός, να με πνίγει το κουτσομπολιό, η έλλειψη πνευματικών εκδηλώσεων. Βεβαίως υπήρχε η βιβλιοθήκη στην οποία πήγαινα και διάβαζα, ιδίως μετά τα δώδεκα, υπήρχε η «Διάπλασις των Παίδων»...

Παρακολουθούσα όλα τα πολιτικά γεγονότα της εποχής, με συγκλόνισε η δολοφονία του Γρηγόρη Λαμπράκη, με συγκλόνισε η δολοφονία του Κένεντι, έχω γράψει και ένα κείμενο για αυτό το θέμα που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό «Δέκατα». Ήμουν συνδρομητής στους «Δρόμους της Ειρήνης» που ήταν ένα περιοδικό του κινήματος για τον πυρηνικό αφοπλισμό. Τότε γίνονταν οι μαραθώνιοι ειρήνης κάθε χρόνο, τους οποίους ένα ή δύο έκανε ο Λαμπράκης μόνος του, ως βουλευτής που είχε την ασυλία και δεν τολμούσαν να τον συλλάβουν, αλλά έκαναν ό,τι μπορούσαν για να τον εμποδίσουν. Μετά βέβαια τη δολοφονία του Λαμπράκη δημιουργείται η Δημοκρατική Νεολαία Λαμπράκη, με αρχηγό τον Μίκη Θεοδωράκη που ήταν μια οργάνωση νέων και θα ήθελα να γίνω μέλος, αλλά επειδή βρισκόμουν στην επαρχία όλα αυτά δεν έγιναν. Έτσι, όταν ήμουν μικρός ασχολήθηκα με τον προσκοπισμό και τα ταξίδια που άρχισα να κάνω στο εξωτερικό με τους προσκόπους.

Όταν έφτασα στην Αθήνα και μπήκα στη Νομική συνέπεσε με τον πρώτο χρόνο της Δικτατορίας, το 1967. Οπότε δε γινόταν να ξεκινήσω οποιαδήποτε πολιτική δραστηριότητα και το μόνο που σου επιτρεπόταν να κάνεις ήταν να παρακολουθείς τα μαθήματα και να ασχολείσαι με τα κορίτσια.

4. Μιλάτε και γράφετε πολλές γλώσσες. Ήταν αγάπη, ανάγκη ή οικογενειακή προτεραιότητα;

Ξεκίνησε ως οικογενειακή προτεραιότητα. Ήταν ένα είδος πρόωρου μάρκετινγκ εκ μέρους του Γαλλικού Ινστιτούτου, το οποίο είχε διάφορα παραρτήματα σε πόλεις της Ελλάδος και υπήρχε και ένα στο Ναύπλιο, το οποίο άνοιξε το '54. Δηλαδή αρκετά νωρίς μετά τον Εμφύλιο. Στεγαζόταν στο σημερινό Δημαρχείο, στο ισόγειο. Όταν ήμουν περίπου εννέα χρονών, οι γονείς μου έλαβαν ένα γράμμα από το παράρτημα του Ναυπλίου που τους έλεγε ότι επειδή ο γιός τους έχει καλούς βαθμούς στο σχολείο, (σαχλαμάρες!) έπαιρνε μία υποτροφία ή μισή υποτροφία αν εγγραφόταν στο Γαλλικό Ινστιτούτο. Έτσι, εννιά χρονών γράφτηκα στο Γαλλικό Ινστιτούτο. Είχε δύο κύκλους. Έναν κύκλο πέντε ετών και μετά έναν άλλον ανώτερο δύο ετών. Τους έκανα και τους δύο. Μάλιστα μετά ακολούθησα και έναν άλλον κύκλο που ήταν στην Αθήνα, δύο χρόνια για να προετοιμάζονται οι καθηγητές του Ινστιτούτου. Εγώ δεν πήγα για να γίνω καθηγητής του Ινστιτούτου αλλά ήθελα να μάθω καλύτερα τη γλώσσα. Τελικά, έκανα μόνο τον έναν χρόνο γιατί τσακώθηκα με μία καθηγήτρια.

Στο γυμνάσιο είχαμε έναν πολύ καλό καθηγητή, συμπαθέστατο, τον Ορφανίδη, που μετά έκανε καριέρα σε διεθνείς σχέσεις, παντρεμένος με μια Ολλανδέζα, ο

οποίος δίδασκε αγγλικά. Βέβαια αυτά δεν έφταναν. Όταν πήγα στην Αθήνα έκανα και άλλα μαθήματα σε ινστιτούτα για να τα βελτιώσω.

Με τα τραγούδια και τις ταινίες που ήταν στη μόδα εκείνη την εποχή και μας άρεσαν πολύ έμαθα λίγα ιταλικά. Μάλιστα έκανα και λίγα μαθήματα εδώ με μία δασκάλα σε ένα ινστιτούτο που υπήρχε τότε.

Γύρω στα δεκατέσσερα – δεκαπέντε, ή και νωρίτερα, αρχίζω τα ισπανικά. Στην αρχή μόνος μου, με μία μέθοδο που ήταν από τα γαλλικά στα ισπανικά, την οποία μου έδωσε ο νονός μου. Ο νονός μου ήταν ένας έμπορος που είχε ζήσει στη Βαρκελώνη και στην Ελβετία. Όταν είδε ότι μου άρεσαν οι γλώσσες μου λέει «Θες να μάθεις ισπανικά;» του λέω «Βεβαίως». «Έχω μια μέθοδο αλλά είναι από τα γαλλικά». Γαλλικά του λέω ξέρω. Μου δίνει λοιπόν το βιβλίο και ήταν εκατό μαθήματα. Εγώ μέσα σε ένα χρόνο είχα ξεπετάξει το βιβλίο. Πάω και του λέω «Το τελείωσα». Μου λέει ότι έχει κι άλλο (γέλια). Εγώ μετά έγινα ξεφτέρι, γιατί ιδίως τη χρονιά πριν φύγω για Παρίσι, έκανα παρέα με διάφορους Λατινοαμερικάνους που ήταν στην Αθήνα. Μετά, όταν πήγα το Παρίσι για μεταπτυχιακές σπουδές τα γαλλικά τα ήξερα πολύ καλά και συνέχισα εκεί τα ισπανικά. Αργότερα έμαθα και πορτογαλικά.

5. Ταξιδέψατε πολύ και ζήσατε πολλά χρόνια στο εξωτερικό. Ήταν θέμα συγκυρίας ή επιλογής; Το φανταζόσασταν όταν ήσαστε μικρός πως θα ζούσατε μια τέτοια ζωή;

Ναι, το φανταζόμουν γιατί με βάση τα ταξίδια που έκανα με τους προσκόπους, στις πρώτες χώρες που πήγα έξω, δηλαδή Αγγλία, Σκωτία, Γαλλία, Ιταλία και μετά Ελβετία, Σουηδία και Φινλανδία φανταζόμουν για τον εαυτό μου, ήδη από το γυμνάσιο δηλαδή, μια καριέρα διεθνή. Ήθελα να γίνω διπλωμάτης αλλά ντρεπόμουν και δεν το 'λεγα, μην αρχίσουν και με κοροϊδεύουν. Αλλά περισσότερο από Έλληνας διπλωμάτης φανταζόμουν τον εαυτό μου στον ΟΗΕ, κάπου που θα προωθούσαμε την Ειρήνη. Μετά τους πολέμους και όσα είχα διαβάσει, τα οποία δεν είχα ζήσει βέβαια εγώ, αλλά υπήρχαν πολλές μαρτυρίες τη δεκαετία του 50 και του 60 από ανθρώπους που είχαν κάνει σε στρατόπεδα συγκεντρώσεως στη Γερμανία και στα λοιπά... το «Μάουτχάουζεν» του Καμπανέλη.

Βέβαια οι γλώσσες ήταν πολύ σημαντικές για αυτό τους έδινα μεγάλη σημασία. Πρέπει να σου πω ότι τις γλώσσες τις φρόντιζα όπως σου έχω πει με κάθε ευκαιρία. Στο Γαλλικό Ινστιτούτο μας έδιναν περιοδικά, εφημερίδες όχι, αλλά περιοδικά, άλλα βιβλία, αγόραζα και εγώ για να διαβάσω με το χαρτζιλίκι μου. Έκανα κάθε προσπάθεια για να μάθω περισσότερα. Είχα μια θέληση για περαιτέρω μάθηση.

6. Έχετε μία ιδιαίτερη σχέση με τη Λατινική Αμερική. Πώς προέκυψε;

Εξαιτίας των Λατινοαμερικάνων που γνώρισα στην Αθήνα, είχα μία περιέργεια για αυτές τις χώρες. Ήταν ο εξωτικός κόσμος για εμένα: η μουσική και οι ωραίες γυναίκες. Οι μελαχρινές, γιατί οι ξανθές δε μου αρέσουν. Όταν ήταν της μόδας η Βουγιουκλάκη σχεδόν σε όλη την Ελλάδα και η Καρέζη, εγώ ήμουν με την Καρέζη. Γιατί τη Βουγιουκλάκη την έβρισκα πολύ επίπλαστη και πολύ κοριτσάκι.

Με βάση λοιπόν κάτι τέτοια στερεότυπα που είχα όταν ήμουν μικρός, πάω και γράφομαι στο Ινστιτούτο Λατινικής Αμερικής, όπου γνωρίζω την Έλια (η γυναίκα του κ. Ρούβαλη) από τις πρώτες βδομάδες. Εκεί αρχίζω να γνωρίζω καλύτερα την οικονομία και την κοινωνία των χωρών αυτών σε βαθμό να θελήσω να ασχοληθώ και ακαδημαϊκά, να κάνω μια διατριβή για το Μεξικό. Έκανα και μια δεύτερη διατριβή για την ιδιωτικοποίηση των πετρελαίων στο Μεξικό. Αφού εγκατέλειψα τις σπουδές της Νομικής, γιατί μου φάνηκε πάρα πολύ φορμαλιστική επιστήμη, μου ήταν αδύνατο να συνεχίσω μια ζωή σε αυτό, ασχολήθηκα με την Ιστορία.

Μετά πηγαίνω στο Μεξικό για να κάνω έρευνα για τη διατριβή μου, επιστρέφω, γυρνάω στην Ελλάδα, προσπαθώ να βρω εδώ δουλειά στο Πανεπιστήμιο αλλά δε γινόταν. Η Έλια είχε επιστρέψει στο Μεξικό και μου έγραφε ότι είχε ανοίξει ένα καινούργιο Πανεπιστήμιο κρατικό και δημοσίευε προκηρύξεις θέσεων συνέχεια. Θα μου άρεσε να μείνω στην Ελλάδα, στη χώρα μου. Αλλά είπα «Δε βαριέσαι, εδώ δε γίνεται τίποτα». Μου είπαν διάφορα ψέματα στην Πάντειο: ότι θα μου έδιναν ένα σεμινάριο, ότι θα έκανα κάποια μαθήματα... Τίποτα δεν έγινε από όλα αυτά, ούτε καν μία διάλεξη δεν έκανα. Εν τω μεταξύ, είχα βρει μια προσωρινή δουλειά στην Πρεσβεία του Μεξικού και έβγαζα το χαρτζιλίκι μου. Και είπα «Δεν πάω εκεί, να δω τι γίνεται;». Έτσι πήγα στο Μεξικό. Βρήκα αμέσως δουλειά στο κρατικό Πανεπιστήμιο, στο Μεταπτυχιακό Τμήμα, όπου μου έδωσαν ένα σεμινάριο πάνω στα θέματα που είχα μελετήσει. Επίσης, έδωσα έναν διαγωνισμό και κέρδισα μια έδρα, μια θέση δηλαδή, μόνιμου καθηγητού στο άλλο Πανεπιστήμιο το Μητροπολιτικό. Βέβαια μετά, όταν άρχισε η κρίση, οι συνεχείς υποτιμήσεις του νομίσματος, του πέσο, αναγκάστηκα πρώτα να τελειώσω τη διατριβή μου που την είχα αφήσει στη μέση και δεύτερον να ψάξω να βρω δουλειά σε έναν διεθνή οργανισμό. Βρήκα δουλειά στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και από εκεί και πέρα ήταν ο δρόμος ανοικτός.

7. Στα ταξίδια σας γνωρίσατε ανθρώπους όλων των εθνικοτήτων. Με ποιους νιώσατε πιο κοντά και γιατί;

Με τους Λατινοαμερικάνους φυσικά. Παρότι ξέρω σχεδόν όλες τις ευρωπαϊκές χώρες και ορισμένες από την Ασία, υπάρχει το εξής χαρακτηριστικό: οι Λατινοαμερικάνοι έχουν ακριβώς την ίδια κουλτούρα με εμάς. Είναι προϊόντα των κατακτητών Ισπανών ή Πορτογάλων, που είναι ευρωπαίοι. Άρα καταρχήν μιλούν δύο ευρωπαϊκές γλώσσες, τα ισπανικά και τα πορτογαλικά. Δεύτερον, όλη τους η νοοτροπία, παραδείγματος χάριν οι αστικοί κώδικες, είναι κοινή με τη δική μας.

Βέβαια, αυτό το οποίο διαφοροποιεί τελείως τους Λατινοαμερικάνους από εμάς είναι το θέμα των ινδιάνων που προϋπήρχαν και των μαύρων που τους έφερναν από την Αφρική για να δουλέψουν στις φυτείες των λευκών. Αυτά τα δύο θέματα, των ινδιάνων και των μαύρων, διαφοροποιούν τη Λατινική Αμερική από την Ευρώπη. Αλλά αυτά της δίνουν και τη νοστιμιά της. Γιατί υπάρχει ο εκμιγαδισμός, δηλαδή η μίξη των φυλών, που δίνουν καταρχήν πολύ ωραίες γυναίκες ή ανθρώπους και δεύτερον fusion κουλτούρες όπως λέμε σήμερα, που έχουν διάφορα στοιχεία ευρωπαϊκά και στοιχεία ντόπια. Όταν λοιπόν τα ευρωπαϊκά μουσικά όργανα ανακατώνονται με τα ντόπια βγαίνει ένα είδος μουσικής fusion που είναι πάρα πολύ όμορφη. Ακόμη, από αυτές τις χώρες έχουν βγει ένα σωρό

ρυθμοί, χοροί. Όλα αυτά δίνουν νοστιμιά στις λατινοαμερικάνικες κουλτούρες και μας κάνουν να τις θεωρούμε οικείες.

8. Σαν Οδυσσέας όμως, κάποια στιγμή νιώσατε την ανάγκη να επιστρέψετε στην πατρίδα σας; Πότε συνέβη αυτό και γιατί;

Αυτό συνέβη γύρω στο 2000, διότι είχα αρκετά χρόνια έξω. Όταν έφυγα δεν ήθελα με κανέναν τρόπο να γυρίσω, δεδομένου του ότι τότε είχαμε στην Ελλάδα τη Δικτατορία. Μετά έχασα τους γονείς μου, πέθαναν και οι δύο. Έτσι σα να μην είχα πλέον δεσμούς με την Ελλάδα. Είχα βέβαια την αδελφή μου. Βέβαια περίπου μια φορά τον χρόνο επέστρεφα αλλά αυτό δεν έφτανε για να μπει μέσα στο γίγνεσθαι της χώρας. Ήμουν ξένος. Πλέον ερχόμουν, πήγαινα στα νησιά ή στο Ναύπλιο, έκανα μπάνια αλλά δεν παρακολουθούσα τι γινόταν. Όλη εκείνη η εποχή του ΠΑΣΟΚ, από το 81 και μετά. Το 81 ακριβώς, όταν το ΠΑΣΟΚ ανεβαίνει στην εξουσία, εγώ φεύγω.

Έφυγα ελαφρά τη καρδία, δε με πείραζε καθόλου να μην τρώω φέτα, να μην τρώω ελληνικά φαγητά. Αντιθέτως, ήθελα να γνωρίσω τα φαγητά του άλλου κόσμου. Βέβαια, όταν πέρασαν τα χρόνια άρχισα να νιώθω ένα είδος νοσταλγίας. Αυτό εντατικοποιήθηκε με τους μετανάστες στη Βενεζουέλα. Ήμουν από τους λίγους Έλληνες. Στη Valencia, μια μεγάλη, πλούσια πόλη, οι Έλληνες είχαν μία δική τους λέσχη, σε ένα δικό τους οικόπεδο, όπου υπήρχε ένα κτήριο που ήταν η εκκλησία και το σχολείο και μετά μια μεγάλη έκταση όπου έστηναν σκηνές και τραπέζια και γινόταν το γλέντι για την 25^η Μαρτίου. Οι Έλληνες είχαν φέρει τις Βενεζουελάνες γυναίκες τους και τα παιδιά τους. Άρχισαν να χορεύουν ελληνικούς χορούς. Εκεί εγώ άρχισα να κλαίω (γέλια) και κατάλαβα ότι ήταν καιρός να επιστρέψω. Εκεί άρχισα να γράφω και τα πρώτα ποιήματα, που ήταν νοσταλγικά, περί πατρίδος και περί Ναυπλίου, βρίσκονται στην πρώτη μου συλλογή.

Προσπάθησα να έρθω στην Ελλάδα. Να έρθεις στην Ελλάδα ως υπάλληλος της Κομισιόν ήταν πάρα πολύ δύσκολο, δε θυμάμαι αν στο είπα την άλλη φορά, γιατί έπρεπε να πας σε κάποιο Υπουργείο και να σε ζητήσει ο ίδιος ο Υπουργός. Είχα τύχη όμως και μπόρεσα να έρθω στο Υπουργείο Εξωτερικών, υπό τον Γιαννίτση, που ήταν τότε Υπουργός Ευρωπαϊκών Υποθέσεων και τον Παπανδρέου, που ήταν Υπουργός Εξωτερικών. Εκεί έμεινα τρία χρόνια. Έμεινα έναν χρόνο στη Γενική Γραμματεία Αποδήμου Ελληνισμού (πάλι απόδημοι!) και δύο χρόνια στην κεντρική υπηρεσία, όπου ασχολούμουν πάλι με τη Λατινική Αμερική. Εκεί άρχισα πλέον να γράφω, δηλαδή εκεί έγινε η πρώτη στροφή προς τη λογοτεχνία.

9. Τι σας ώθησε να ασχοληθείτε με τη συγγραφή; Αυτό που πραγματικά θέλω να μάθω είναι πώς γεννιέται ένας συγγραφέας.

Εγώ πήρα μια πρόωρη σύνταξη στα πενήντα πέντε. Πριν φύγεις σε σύνταξη στη Κομισιόν γίνεται ένα σεμινάριο το οποίο κρατά δυο τρεις μέρες και εκεί επέμεναν πάρα πολύ στο να έχουμε μία ασχολία για να μην μαραζώσουμε βγαίνοντας στη σύνταξη. Εγώ σηκώνω το χέρι μου και λέω «Έχω τρεις». (γέλια) Ήταν το γράψιμο, η διδασκαλία και η μετάφραση. Η δουλειά στη Κομισιόν ήταν δύσκολη, πολύ ενδιαφέρουσα δουλειά. Δουλειά με ευθύνες. Διαχειριζόμασταν

εκατομμύρια ευρώ. Δεν ήταν αστεία. Κάναμε ταξίδια κλπ. Κατά τη διάρκεια αυτής της δουλειάς, πήγα σε όσες χώρες της Λατινικής Αμερικής δεν είχα πάει μόνος μου. Με έστελνε η Υπηρεσία. Βέβαια πάντα για δουλειά και πάντα με τη ψυχή στο στόμα, πάντα τρέχοντας. Αλλά έβρισκα ευκαιρία, όπως σου είπα την άλλη φορά, να αγοράζω βιβλία λογοτεχνικά, να πηγαίνω να βρίσκω συγγραφείς που είχα μεταφράσει.

Όταν επέστρεψα είχα αυτές τις ασχολίες. Με το που έφτασα, ακούω στο ραδιόφωνο ότι υπάρχει το Λαϊκό Πανεπιστήμιο της Αγίας Παρασκευής. Εκεί δίδαξα έναν χρόνο Λογοτεχνία της Λατινικής Αμερικής. Βέβαια ήταν πολύ μακριά για εμένα και δε συνέχισα. Μετά, βρήκα το Λαϊκό Πανεπιστήμιο, Εταιρεία Φίλων του Λαού. Είναι ένα ίδρυμα που ιδρύθηκε το 1865, έγινε δηλαδή αμέσως μετά το Πανεπιστήμιο Αθηνών, για να φέρει την Παιδεία στον λαό δωρεάν. Εκεί διδάσκουν καθηγητές, συνήθως συνταξιούχοι, άνευ αμοιβής. Δε δίνει όμως πτυχία. Γίνονται διαλέξεις πανεπιστημιακού επιπέδου σε διάφορα θέματα. Οι φοιτητές συνήθως έχουν ήδη ένα πτυχίο ή είναι συνταξιούχοι και έρχονται να συμπληρώσουν τις γνώσεις του πάνω στο Α ή στο Β θέμα. Έχει μεγάλο κοινό. Στην αρχή δίδασκα μαθήματα Λογοτεχνίας της Λατινικής Αμερικής. Το είχα πάρει πολύ επί πόνου και έκανα δύο ώρες κάθε βδομάδα για ένα εξάμηνο. Μετά παραήταν, κουραζόμουν και σταμάτησα. Κάνω το δεύτερο εξάμηνο δυο – τρεις διαλέξεις με ειδικά θέματα. Θέματα στα οποία στρέφω το ενδιαφέρον μου τον τελευταίο καιρό, για κάθε θέμα κάνω και ένα μάθημα. Βραζιλιάνικη λογοτεχνία, βραζιλιάνικη ποίηση, οικονομία της Βραζιλίας, τα τελευταία χρόνια. Ήταν πολύ ευχάριστο για εμένα. Είχα φανατικούς φοιτητές, οι οποίοι ό,τι και να έκανα έρχονταν και εγγράφονταν. Και έχω ακόμα. Το μάθημα, όπως σου είπα, ήταν πανεπιστημιακού επιπέδου. Δεν ήταν βέ-ά-βά. Πάρτε διαβάστε αυτό... Αλλά δε διάβαζαν. Δυστυχώς, δεν τους βάζαμε όπως εσάς να κάνουν εργασίες, δε χρειαζόταν. Επίσης, ένας άλλος φίλος μου έδωσε το tip και άρχισα να διδάσκω στο Μεταπτυχιακό του Πανεπιστημίου Αθηνών, στο μεταπτυχιακό Μετάφρασης, το οποίο είναι σε πέντε γλώσσες. Δύο χρόνια σε πέντε τμήματα: αγγλικό, γαλλικό, γερμανικό, ιταλικό και ισπανικό. Εγώ ήμουν στο ισπανικό τμήμα, δίδασκα μετάφραση από τα ισπανικά προς τα ελληνικά, όπως πρέπει.

Υπήρχε αυτή η διδασκαλία και το γράψιμο, το οποίο είναι ένα είδος λογοτεχνικής καριέρας, που άρχισα από τότε βγάζοντας τα βιβλία, ταυτόχρονα με τις μεταφράσεις.

10. Πώς επηρέασε το Ναύπλιο το συγγραφικό σας έργο;

Το Ναύπλιο ήταν το μέρος όπου είχα ζήσει πολύ ευτυχισμένα παιδικά χρόνια. Το ξαναβρήκα όταν επέστρεψα εδώ. Άρχισα να έρχομαι και αισθάνθηκα την ανάγκη να δώσω κάτι. Βέβαια και ορισμένοι Αναπλιώτες μου έδωσαν μια ώθηση προς τούτο. Τον πρώτο χρόνο που γύρισα, οργάνωσα μία σειρά από διαλέξεις στη Βιβλιοθήκη για το θέμα της Λατινοαμερικάνικης Λογοτεχνίας. Ήρθαν και άλλοι που ήταν ειδικοί στο θέμα και κάναμε μια διάλεξη. Εκεί μίλησα για τον Οκτάβιο Πας και τη μετάφραση ενός μεγάλου ερωτικού ποιήματος του, που είχε κάνει τη δεκαετία του 60 ο ποιητής Γιώργος Μακρής. Πετάχτηκαν δυο Αναπλιώτες και με ρώτησαν γιατί δεν κάνουμε κάτι για τον Μακρή. Τον έχουμε ξεχάσει. Επειδή καταγόταν από εδώ. Πραγματικά, αρχίζω ήδη από τον πρώτο χρόνο που έχω έρθει να ψάχνω

τους γνωστούς του Μακρή για να οργανώσουμε ένα συμπόσιο στη μνήμη του. Το συμπόσιο έγινε τον επόμενο χρόνο, το 2002 και στην Αθήνα και στο Ναύπλιο, με ανθρώπους γνωστούς όπως ο Νάνος Βαλαωρίτης, πεζογράφος και ποιητής, η Ναταλία Μελά, γλύπτρια, ο Τάσος Δενέγρης μεταφραστής και ποιητής και άλλοι πολλοί που ήρθαν και μίλησαν για τον Μακρή, τον φίλο τους. Έτσι το Ναύπλιο ενώθηκε με τις ασχολίες μου.

Μετά άρχισα να έρχομαι πολύ συχνά και σκέφτηκα να ασχοληθώ με την Ιστορία του Ναυπλίου, για να έχω πάντα μία ασχολία. Έτσι άρχισα τις συνεντεύξεις με παλιούς Αναπλιώτες, όσους ήξερα και όσους δεν ήξερα. Καταρχήν πήρα συνέντευξη από αυτούς που ήξερα. Μου είπα ό,τι θυμόντουσαν για το παρελθόν. Αυτά τα ηχογράφησα. Έτσι βγήκαν τα τρία βιβλία για το Ναύπλιο.

Επίσης, τότε ο δήμαρχος μου ανέθεσε να βγάλω τα «Ναυπλιακά Ανάλεκτα». Ήμουν συντονιστής της συντακτικής επιτροπής. Προσπάθησα να κάνω διάφορες αλλαγές και βγήκαν δύο τεύχη. Ο ένας ήταν πεντακόσιες σελίδες και ο άλλος είπαν όλοι ότι ήταν ο καλύτερος που έχει βγει ως τώρα. Εφηύρα διάφορες ρουμπρίκες στον τόμο, όπως το θέμα της πολεοδομίας. Επίσης εφηύρα μία ενότητα, που κατά τη γνώμη μου έπρεπε να υπάρχει πάντα. Αφορούσε όλες τις πολιτιστικές δραστηριότητες των φορέων του Δήμου κάθε χρόνο. Πάντα υπήρχε το θέμα των ιστορικών άρθρων. Επίσης υπήρχε το θέμα της Λογοτεχνίας. Προσπάθησα να προβάλλουμε άγνωστους λογοτέχνες της Αργολίδος, ακόμα και άγνωστους ζωγράφους, γιατί υπήρχαν και άγνωστοι ζωγράφοι, τους οποίους βρήκα σιγά σιγά. Άρχισα να τους προβάλλω. Δηλαδή αυτό θα συνεχιζόταν. Αλλά όπως σου είπα, με πετάξαν έξω. Ο τόμος είχε επιτυχία αλλά με πέταξαν έξω.

Ακόμα, υπήρχε το περιοδικό «Ναύδετο». (Περίμενε να στο φέρω να στο δείξω). Ήταν μια ιδιωτική πρωτοβουλία. Παρουσίαζε όλους τους τοπικούς θεσμούς και όλες τις τέχνες, όπως συναυλίες ροκ, εκθέσεις φωτογραφίας, άλλες εκθέσεις και μετά όλη την Ελλάδα. Είχαν όμως ένα μειονέκτημα. Επειδή ήταν καλλιτέχνες και οι δύο δεν έγραφαν. Εγώ το ανακάλυψα από τα πρώτα τεύχη και πήγα να προσφέρω συνεργασία. Βέβαια δημοσίευα και εγώ δικά μου πράγματα, τα διηγήματά μου, αλλά και άλλα. Για παράδειγμα μια ρουμπρίκα που είχα και πριν που λεγόταν «Φωτογραφία -Νοσταλγία - Ιστορία». Έπαιρνα δηλαδή μία παλιά φωτογραφία και την ερμήνευα. Και άλλα και άλλα!

Μετά αρχίσαμε τις εκδηλώσεις. Επειδή είχαν μια μικρή γκαλερί, που έκαναν κυρίως εκθέσεις ζωγραφικής, είπαμε να κάνουμε και συζητήσεις για το παρελθόν της πόλης, το ίδιο που λέμε να κάνουμε και εδώ στο Πανεπιστήμιο, ίσως του χρόνου, θα δούμε. Έτσι καλούσαμε ηλικιωμένους ανθρώπους να μας μιλήσουν για το επάγγελμά τους ή για ό,τι θυμόντουσαν κλπ. Είχαμε επιτυχίες διότι βρήκα έναν καθηγητή που ήταν εδώ τη δεκαετία του 60 και ήρθε και μας μίλησε για το πώς ήταν τότε η πόλη, πως έβλεπε ο ίδιος το Ναύπλιο, ένας μη ντόπιος. Ήταν πολύ ενδιαφέρον γιατί είχαμε μία εικόνα που ήταν από τη δική μας οπτική, που είμαστε πολύ πατριώτες και τοπικιστές. Ενώ ο άλλος μας έλεγε τα κουσούρια μας. Είχαν τρομερή επιτυχία αυτές οι διαλέξεις. Ήταν μια μικρή αίθουσα αλλά γέμιζε ασφυκτικά και γινόταν τρομερή συζήτηση μετά. Οι παρόντες είχαν ζήσει και εκείνοι αυτά τα χρόνια και έλεγαν «Όχι αυτό είναι αλλιώς. Δεν είναι αυτό που λες είναι το άλλο». Όλο αυτό το βιντεοσκοπούσαμε. Δυστυχώς τα έχω χάσει γιατί τα πήραν τα παιδιά εκείνα. Απογοητεύτηκαν τόσο πολύ γιατί δεν πήραν καμία βοήθεια από το Δήμο, ούτε καν χίλια ευρώ για να βγάλουν ένα ή μισό τεύχος. Έκλεισαν τα πάντα

και σηκώθηκαν και έφυγαν. Εκείνοι έβγαλαν και τα δύο μου βιβλία για το Ναύπλιο. Το «Ναύπλιον, Σπηλιάδου 1» και το «Οι πέτρες και οι άνθρωποι». Τους ρώτησαν θέλουν να βάλουν το λογότυπό τους. Έτσι αυτά τα δύο βιβλία φέρουν το όνομά τους, Ναύδετο, εταιρία που είχαν ιδρύσει εκείνοι.

11. Έχετε γράψει ποιήματα, μυθιστορήματα και διηγήματα. Πώς επιλέγετε με ποιο είδος θα εκφραστείτε κάθε φορά;

Δεν ξέρω, αυτό είναι λίγο μυστήριο. Δεν μπορούμε να πούμε. Ένα ποίημα είναι πιο σύντομο βέβαια. Ένα διήγημα θέλει μια μυθοπλασία, μία επεξεργασία. Παρόλο που μπορεί να είναι ένα θέμα, μία ιστορία μόνο. Φυσικά ένα μυθιστόρημα είναι πάρα πολύ πιο περίπλοκο και χρειάζεται τουλάχιστον ένα με δύο χρόνια για να τελειώσει, για να μη σου πω παραπάνω. Το πιο εύκολο βέβαια είναι η ποίηση. Αλλά και πάλι πρέπει να το επεξεργαστείς, να βάλεις μια καλύτερη λέξη, ίσως να το αφήσεις και να το ξανατιάσεις. Το ίδιο μπορούμε να πούμε και για τα διηγήματα. Όταν γράψεις κάτι, μπορεί να θυμηθείς ή να προσθέσεις κάτι άλλο. Δεν υπάρχει κανόνας. Ανάλογα με το είδος του θέματος μπορεί να χρησιμοποιήσεις ένα από τα τρία είδη.

Έχω γράψει και δοκίμια επίσης. Αυτά μου τα ζήτησαν.

12. Σε τι βαθμό βρίσκουμε βιογραφικά και αυτοβιογραφικά στοιχεία στο έργο σας.

Οουου, πάρα πολλά (γέλια). Ο κάθε συγγραφέας γράφει για την οικογένειά του, για τον εαυτό του και για αυτούς που γνώρισε, για τους φίλους του. Ο κάθε συγγραφέας. Άρα βρίσκουμε πάρα πολλά. Βέβαια, υπάρχει η θεμελιώδης διαφορά μεταξύ λογοτεχνίας και πραγματικότητας. Καταρχήν είναι μία vision, μία ενόραση του θέματος ή του γεγονότος προσωπική. Την ερμηνεύει με το φίλτρο της προσωπικότητάς του και μετά την αλλάζει. Εγώ έγραψα ένα διήγημα για την κατάρα του φίκου. Ο φίκος ήταν ένα μεγάλο δέντρο που υπήρχε εδώ και το έκοψε αυτός στον οποίο άνηκε το οικόπεδο όπου βρισκόταν, γιατί ήθελε να χρησιμοποιήσει το οικόπεδο, να το δώσει προίκα στην κόρη του. Εγώ εφηύρα έναν ολόκληρο μύθο, ότι ο φίκος εκδικείται και αρχίζει και σκοτώνει την οικογένεια. Βασίστηκα σε πραγματικά γεγονότα αλλά τα άλλαξα. Καταρχήν, επειδή φοβόμουν μήπως η οικογένεια μου επιτεθεί για το θέμα αυτό, μετέτρεψα τον τόπο και είπα ότι αυτό γίνεται στην Πρέβεζα, όχι στο Ναύπλιο. Συνήθως γράφω ανοικτά για το Ναύπλιο. Δε χρειάζεται να λέμε ψέματα ότι είναι σε έναν μυθικό τόπο. Αφού το Ναύπλιο είναι αυτό που μου έδωσε ζωή, αυτά που γράφω γίνονται στο Ναύπλιο. Αυτή τη φορά το άλλαξα. Μετά, ανακάτωσα διάφορες ιστορίες.

Ο συγγραφέας αλλοιώνει την πραγματικότητα. Βάζει στοιχεία αλλότρια, βάζει στοιχεία διαφορετικά, τα ανακατεύει λίγο και έτσι βγαίνει το διήγημα. Αυτό είναι λογοτεχνία. Άλλο είναι το πραγματικό γεγονός, ή η ιστορία, ή το κουτσομπολιό. Αλλά ο συγγραφέας δεν κάνει κουτσομπολιό. Ο συγγραφέας κάνει λογοτεχνία. Όταν πήγα εκεί, η οικογένεια ήταν έτοιμη να με πάει στα δικαστήρια για τον φίκο. Επειδή έγραφα εναντίον της. Ποτέ δεν είπα κακό για τον οποιοδήποτε. Αλλά αυτοί το πήραν προσωπικά, ότι ασχολούμαι με τα οικογενειακά τους. Και το κάνω! Διότι

τις ιστορίες που μου διηγούνται, κάθομαι και τις κάνω διηγήματα, τροποποιώντας τις βέβαια.

Όταν παρουσίασα εδώ το «Στ' Ανάπλι» και ήρθε να κάνει την παρουσίαση ο γνωστός συγγραφέας και ακαδημαϊκός Θανάση Βαλτινός, του λέω «Σε παρακαλώ, εξήγησέ τους τη διαφορά μεταξύ λογοτεχνίας και πραγματικότητας» (γέλια). Τους τα είπε αλλά δεν ξέρω αν τα κατάλαβαν. Οι περισσότεροι από αυτούς δεν έχουν ειδικές γνώσεις, ούτε έχουν διαβάσει τόσο πολύ για να καταλαβαίνουν. Εξακολουθώ να είμαι ένας ενοχλητικός που αναφέρει τοπικά κουτσομπολιά και τα βγάζει στη φόρα. Άσε που στο μεταξύ, μέχρι να τα γράψω εγώ όλα αυτά, εκείνοι έχουν πεθάνει, δεν υπάρχει κανένας και τα θυμούνται μόνο όσοι είναι αρκετά γέροι για να τα θυμόνται. Εγώ δεν κάνω καμιά ιεροσυλία. Χρησιμοποιώ πράγματα που υπάρχουν.

13. Στα βιβλία σας αποτυπώνετε την ιστορία του Ναυπλίου μέσω της μικροϊστορίας. Θέλετε να μου εξηγήσετε αυτή την προσέγγιση;

Η μικροϊστορία είναι πολύ σημαντική. Μέχρι τώρα ήταν αφημένη στην τύχη της. Οι παραδοσιακοί ιστορικοί ασχολούνται με τη μεγάλη ιστορία, δηλαδή με τις άρχουσες τάξεις, τους πολιτικούς, τους εμπόρους, εκείνους που κυριαρχούν στα πράγματα μιας χώρας. Επίσης με τα μεγάλα γεγονότα: μάχες, εκλογές, τέτοια πράγματα. Κανένας δεν ασχολείτο με τους μικρούς ανθρώπους, τους καθημερινούς ανθρώπους μιας περιοχής ή και ολόκληρης της χώρας. Πάνω σε αυτό, τα τελευταία χρόνια, ιδίως μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, υπάρχει η προφορική ιστορία. Παίρνουν μαρτυρίες, είτε σε ταινίες, είτε σε σινεμά και διηγούνται ό,τι θυμούνται για ένα γεγονός. Κυρίως αυτά γίνονται σχετικά με τον πόλεμο. Επίσης, αναπτύσσεται, εκτός από την προφορική ιστορία, η τοπική ιστορία, που είναι περίπου η ίδια. Στην τοπική ιστορία, ένας ιστορικός προσπαθεί να βρει στοιχεία για μια περιοχή, μια πόλη, μια επαρχία, σε επίπεδο μικρότερο του νομού.

Εγώ επειδή ίσως αισθάνομαι τις δυνάμεις μου λίγες για να ασχοληθώ με την μακροϊστορία, αποφάσισα να ασχοληθώ με τη μικροϊστορία του Ναυπλίου. Άνθρωποι, γεγονότα, χαρές και λύπες μιας μικρής πόλης κατά τη διάρκεια των δεκαετιών. Το «Ναύπλιον, Σπηλιάδου 1» καλύπτει περίπου τρεις δεκαετίες, 50, 60 και 70. Το δεύτερο βιβλίο, «Οι πέτρες και οι άνθρωποι» περίπου τις ίδιες, προσπαθώντας να εμφανιστούν αυτοί οι καθημερινοί άνθρωποι, οι φτωχοί, στους οποίους κανείς δε δίνει σημασία. Ένας σπιλωτής, ένας καθαριστής, μία δασκάλα. Συνήθως μένουν ανώνυμοι και ξεχνιούνται. Εγώ όχι μόνο θέλω να τους θυμόμαστε αλλά βάζω και τις φωτογραφίες τους.

14. Για την συγγραφή κάθε βιβλίου σας, όπου γίνεται απογραφή της αναπλιώτικης κοινωνίας του 20^{ου} αιώνα, απαιτείται κοπιαστική, ενδελεχής έρευνα. Τι σας παρακινεί να μπειτε σε τόσον κόπο;

Α, η χαρά ότι αναβιώνω κοινωνίες και ανθρώπους τους οποίους ορισμένους έζησα και εγώ. Ορισμένους δεν τους γνώρισα ή τους γνωρίζω τώρα που τους μελετάω. Ο κάθε άνθρωπος έχει πάρα πολλά να πει. Η ζωή του κάθε ανθρώπου έχει τρομερή σημασία, για τον ίδιο, για την οικογένειά του, για τα παιδιά του, για τους φίλους του. Γενικότερα, αν κάτσουμε και την καταγράψουμε και για την

κοινωνία. Για την τοπική κοινωνία καταρχήν και ενδεχομένως για την ευρύτερη κοινωνία της Ελλάδος. Αυτό με ωθεί. Με ωθεί η αγάπη προς αυτούς τους ανθρώπους και το γεγονός ότι αν τους καταγράψω θα μείνουν καταγεγραμμένοι. Θα μείνουν βέβαια όσο διαρκούν τα βιβλία, μέχρι να τα φάνε τα ποντίκια! Ή αν είναι στο διαδίκτυο, όσο υπάρχει διαδίκτυο, δεν ξέρω. Αυτό με ωθεί. Και βέβαια το γεγονός ότι έχω μια ασχολία η οποία επαναλαμβάνεται. Δηλαδή αν τελειώσει μια δουλειά, πιάνουμε μια άλλη και έτσι σπρώχνουμε τον χρόνο μέχρι τον θάνατο.

15. Τα βιβλία σας είναι γεμάτα με παλιές φωτογραφίες και μαρτυρίες κατοίκων. Οι πρώτες γίνονται ένασμμα ιστορικής μνήμης και οι δεύτερες ζωντανεύουν κομμάτια της πόλης που έχουν χαθεί. Αναρωτιέμαι αν αυτός είναι ένας εξαιρετικός τρόπος να διδάσκεται η τοπική ιστορία.

Βεβαίως, ναι. Εγώ πιστεύω στη φωτογραφία. Στο facebook υπάρχει μια μεγάλη ομάδα πάνω από τρεις χιλιάδες μέλη, που σημειώνει τρομερή επιτυχία. Λέγεται «Παλιές φωτογραφίες Ναυπλίου». Τα μέλη βάζουν καταρχήν παλιές φωτογραφίες που έχουν στα συρτάρια τους. Υπάρχει διένεξη. Κάποιοι βάζουν μόνο φωτογραφίες κτηρίων και θεωρούν ότι οι φωτογραφίες οι οικογενειακές, οι δικές τους, του πατέρα τους, της μάνας τους, δεν έχουν τόση σημασία ή είναι βαρετές για τους άλλους. «Τι με ενδιαφέρει εμένα να δω τον κουμπάρο του Α ή του Β;». Αλλά η δική μου άποψη είναι ότι δεν είναι μόνο τα κτήρια που αποτελούν μια πόλη αλλά και οι άνθρωποι. Τουλάχιστον οι άνθρωποι που ζούσαν την Α ή τη Β εποχή. Είναι πολύ ενδιαφέρον να βάζουμε αυτές τις φωτογραφίες και στα βιβλία και στο facebook, σημειώνοντας πάντα κατά τον δυνατό ποιος είναι αυτός, πότε έζησε και όσο το δυνατόν περισσότερα στοιχεία για αυτόν.

Ο ιστορικός του μέλλοντος που θέλει να γράψει την ιστορία του Ναυπλίου, όπως έκανα και εγώ, θα πιάσει τις εφημερίδες του παρελθόντος και θα αρχίσει να βγάζει από εκεί στοιχεία. Η γνώμη η δική μου είναι ότι, εκτός από τις φωτογραφίες που είναι πολύ σημαντικές, ντοκουμέντα ζωής, στην ιστορία πάντοτε που γράφουμε για κάποιον πρέπει να βάζουμε χρονολογίες γέννησης και θανάτου, το επάγγελμά του και γιατί τον θυμόμαστε. Γιατί ήταν αξιομνημόνευτος; Αυτό μπορεί να γίνει με οποιονδήποτε άνθρωπο.

16. Πώς συλλαμβάνετε την ιδέα για ένα βιβλίο και ποια διαδικασία ακολουθείτε στη συνέχεια;

Τα βιβλία του Ναυπλίου είναι σχετικά απλά. Το Ναύπλιο και η ιστορία του, τουλάχιστον για τις δεκαετίες για τις οποίες μπορούμε να βρούμε στοιχεία. Γιατί αν μου ζητήσεις να γράψω ένα βιβλίο για το Ναύπλιο το 3000 π.Χ, ακόμα και για το 500 π.Χ, θα μου είναι πολύ δύσκολο, γιατί δεν έχω σπουδάσει αυτό το πράγμα.

Θα σου πω πως μου ήρθε μια ιδέα πρόσφατα. Καμιά φορά ξυπνάω τη νύχτα και δεν μπορώ να ξανακοιμηθώ. Είχα ξυπνήσει λοιπόν και έβλεπα ένα ντοκιμαντέρ στη ΕΡΤ3, που είναι πολύ καλό κανάλι, για τον λεγόμενο Πάπυρο του Δερβενίου. Είναι ένας πάπυρος που βρήκε πάνω σε έναν τάφο που ανέσκαψε ο πρώτος αρχαιολόγος, πριν από 10 - 20 χρόνια, ήταν μισοκαμένος. Αυτός τον διέσωσε και κατόπιν με ειδική επεξεργασία μπόρεσαν να διαβάσουν τμήματα. Ήταν περίπου του 5^{ου} αιώνα Π.Χ. Θεωρείται ότι είναι το πρώτο ευρωπαϊκό βιβλίο. Το περιεχόμενο

ήταν Ορφικά Κείμενα. Δηλαδή κείμενα των ορφικών, περί ζωής ή θανάτου. Αποσπάσματα βέβαια, γιατί ήταν κομμάτια - κομμάτια και άντε τώρα να τα βγάλεις. Μου έδωσε την ιδέα να γράψω όχι ένα μυθιστόρημα αλλά ένα διήγημα, παρόλο που δεν ξέρω καθόλου τα αρχαιολογικά. Έχω έναν φίλο αρχαιολόγο. Θα τον βάλω να μου διηγηθεί τι ξέρει.

Εγώ σκέφτηκα λοιπόν να γράψω ένα διήγημα για το θέμα του παπύρου. Ότι πάει ένας αρχαιολόγος, τον βρίσκει, διαπιστώνει ότι είναι ένα πολύ σημαντικό κείμενο για το Α ή το Β θέμα, για την ανθρωπότητα. Γίνεται ένα μυστήριο γύρω από τον πάπυρο και δεν ξέρω πώς να το τελειώσω.

Οπότε οι ιδέες προέρχονται είτε από μνήμες, είτε από ερεθίσματα.

Ερεθίσματα διαφόρων ειδών ή ιστορίες που μου διηγούνται. Μου είχαν αναθέσει να γράψω μια μελέτη, την ιστορία του Δικηγορικού Συλλόγου Ναυπλίου. Κατά την έρευνά μου, γνώρισα έναν κύριο. Ήταν γραμματέας στα δικαστήρια και μου διηγήθηκε δύο ιστορίες από την εμπειρία του ως γραμματέας στα δικαστήρια. Κάθισα και τις έκανα διήγημα φυσικά. Η μία ήταν (είναι μέσα στην *Αμαζονία*) μια ιστορία που κάποιος ήθελε να αγοράσει τα αρχεία, κάποιες αποφάσεις μάλλον του 1800 και η άλλη είναι με τους δοσιλόγους. Του ζήτησαν να τους δώσει να κάψουν τους φακέλους και εκείνος δεν τους έδωσε για να διατηρηθεί η ιστορική μνήμη. Αυτό θεώρησα ότι ήταν πάρα πολύ ενδιαφέρον και κάθισα και το έγραψα.

Βέβαια, βλακωδώς προτού το δείξω στον ίδιο το ανέβασα στο Facebook. Και έρχεται να μου ζητήσει τον λόγο. Γιατί το έβαλες έτσι, γιατί το έβαλες αλλιώς. Εγώ είχα κάνει ορισμένα λάθη ως το πούμε τύπων. Δηλαδή αντί να πω «οι δικαστικές αποφάσεις» έγραφα «οι φάκελοι». «Μα δεν είναι φάκελοι! Είναι αποφάσεις». Του είπα «Εντάξει μωρέ, θα το διορθώσουμε. Μην ανησυχείς. Εξάλλου δεν έχουν δημοσιευθεί ακόμα σε βιβλίο. Γράψε ό,τι θες, όπως το θες». Πιάνει και μου γράφει ένα γράμμα που ήταν λεπτομερώς όσα ήθελε να βάλω και για να τον ευχαριστήσω γιατί είναι και ηλικιωμένος, μετέτρεψα αυτά που είχα βάλει. Δεν τα άλλαξα όλα, αλλά τα περισσότερα τα έβαλα όπως τα ήθελε ο ίδιος. Αυτή είναι η δυσκολία του να δείχνεις αυτά που γράφεις σε αυτούς που τους αφορούν.

17. Ποιους συγγραφείς σας αρέσει να μεταφράζετε και γιατί;

Όπως σου είπα, εγώ άρχισα να ασχολούμαι με τη λογοτεχνία μετά τα πενήντα μου χρόνια. Σε ηλικία αρκετά προχωρημένη. Υπάρχουν άλλοι που γράφουν από τα είκοσι, από τα δεκαπέντε. Επειδή λοιπόν ο χρόνος που έχω είναι περιορισμένος πλέον μέχρι τον θάνατο, μεταφράζω μόνο αυτούς που μου αρέσουν πάρα πολύ. Και γιατί μου αρέσουν πάρα πολύ; Γιατί ο καθένας έχει ένα στιλ δικό του που μου αρέσει. Συνήθως αυτό συμπίπτει και με τα γούστα και των κριτικών και γενικότερα των άλλων αναγνωστών και είναι πασίγνωστοι συγγραφείς.

Το να μεταφράζω έναν συγγραφέα, δεν είναι απλώς να κάτσω να τον μεταφράσω και μετά να το βάλω στο συρτάρι, είναι να βγει το βιβλίο, είναι να βγει το διήγημα. Καλά, το να βγει το διήγημα είναι πιο εύκολο, υπάρχουν ένα σωρό περιοδικά που τα δημοσιεύουν. Αλλά το να βγει το βιβλίο σημαίνει ότι θα βρεις τον εκδότη, θα τον πείσεις για την αξία του συγγραφέα, για την αξία αυτού που

μετέφρασες και ότι θα το εκδώσει, θα βάλει τα λεφτά του. Ε, αυτό είναι πολύ δύσκολο και μάλιστα τώρα. Αλλά και τότε που είχα επιστρέψει.

Επίσης, μπορεί να σου δώσουν και μία παραγγελία. «Φέρε μου τρεις ποιητές ή έναν ποιητή από το Μεξικό. Φέρε μου μία ποιήτρια Μεξικάνα, γυναίκα». Καμιά φορά, όταν μου δίνουν τέτοιες παραγγελίες το κάνω. Βέβαια όταν δε μου αρέσουν το κάνω πολύ με το ζόρι.

18. Στα βιβλία σας συναντούμε συχνά το θέμα του έρωτα. Τι ρόλο παίζει ο έρωτας στη ζωή και στο έργο σας;

Οουου... Πάρα πολύ μεγάλο, διότι παίζει πολύ μεγάλο ρόλο σε όλους τους ανθρώπους νομίζω. Ορισμένα ποιήματα που έχω γράψει είναι αφιερωμένα σε διάφορες γυναίκες που γνώρισα στη Λατινική Αμερική, αυτό είναι οι «Σειρήνες». Αν προσέξεις θα δεις ότι όλοι οι συγγραφείς ανακατώνουν πάντα κανα δυο ερωτικές ιστορίες στα μυθιστορηματά τους, είτε τα μυθιστορήματα βασίζονται σε μια ερωτική ιστορία. Άρα αν θέλεις ο αναγνώστης να ευχαριστηθεί από το βιβλίο που θα γράψεις, δε φτάνει να έχει κάποια παράξενη ιστορία, πρέπει να έχει και κάποιον έρωτα μέσα. Αυτό είναι τραβηχτικό. Βέβαια χωρίς να πέφτεις σε επίπεδο γκροτέσκ, χυδαίο. Ορισμένες φορές, όπως στην «Αμαζονία», υπάρχει *expressis verbis*, με όλα τα γράμματα, η σεξουαλική ζωή ενός φίλου μου, μου τη διηγήθηκε. Αυτή δεν έχω ενδοιασμούς να γράψω «το μ.....» ή να γράψω «έχ.....» διότι έτσι μου το είπε. Υπάρχουν βέβαια και συγγραφείς που γράφουν μόνο με περιγραφές σεξουαλικές. Εγώ δεν μπορώ να γράψω κάτι τέτοιο φυσικά ή όταν γράψω κάτι τέτοιο θα του βάλω ένα προσωπίδιο. Τουλάχιστον αλλάζοντας τις λέξεις. Μη βάζοντας λέξεις τόσο χυδαίες. Καλά δεν είναι χυδαίες οι λέξεις, οι άνθρωποι είναι. Τέλος πάντων, τόσο προφανείς ας πούμε, ώστε να θεωρούνται χυδαίες. Άλλο έρωτας και άλλο το σεξ. Πολλοί έχουν βασίσει την καριέρα τους περιγράφοντας... Υπάρχει ένας συγγραφέας στην Κούβα, τον οποίο θεωρώ κακό συγγραφέα και περιγράφει μόνο τέτοια σεξουαλικά. Τα βιβλία του σημειώνουν μεγάλη επιτυχία, πουλιούνται πάρα πολύ. Λοιπόν, εγώ δεν πρόκειται ποτέ να γράψω τέτοια πράγματα. Βέβαια έχω ένα ενδιαφέρον για το θέμα. Αλλά όχι απόλυτο, ώστε να κυριαρχεί σε αυτά που γράφω.

19. Τι έκπληξη μας ετοιμάζετε; Να περιμένουμε σύντομα το καινούριο σας βιβλίο;

Το καινούργιο βιβλίο είναι το «Κονγκό», το οποίο είναι έτοιμο. Ελπίζω να ενδιαφέρει το ελληνικό κοινό. Είναι ένα μεγάλο μυθιστόρημα, 550 σελίδες. Μου πήρε περίπου τρία χρόνια για να το κάνω. Ξεκίνησε από τα τραγούδια που μου άρεσαν. Όταν ήμουν μικρός άκουγα μερικούς δίσκους, που μου έστειλε η θεία μου από το Κονγκό. Μετά θυμήθηκα πως ο πατέρας μου, αφού έφυγε από το Ναύπλιο και προτού να γίνει συμβολαιογράφος, είχε πάει ως μετανάστης δύο χρόνια στο Κονγκό. Εκεί είχαμε κάποιους συγγενείς. Ήταν τα πρώτα χρόνια της ανεξαρτησίας της χώρας. Είχα φυλάξει όλα του τα γράμματα. Μας έγραφε κάθε βδομάδα ή δυο φορές τη βδομάδα. Μας διηγείτο τη καθημερινή ζωή του και πως προσπαθούσε να βρει κάποια δουλειά ή κάποιες δουλειές για να κάνει λεφτά και να επιστρέψει σε εμάς, γιατί μας είχε αφήσει πίσω.

Αυτό το μυθιστόρημα ήθελα να το κάνω ένα είδος ιστορικού, ντοκουμενταριστικού μυθιστορήματος. Δηλαδή δεν είναι ο συγγραφέας ο οποίος γράφει αυτά που έχει εφεύρει αλλά είναι μια σειρά από ντοκουμέντα. Εφηύρα πάλι τη μορφή μιας μεταπτυχιακής φοιτήτριας, όπως στην «Κίρκη», η οποία υπάρχει, είναι η ανιψιά μου, αλλά δεν έκανε αυτή την έρευνα. Η οποία κάνει μια έρευνα για αυτά τα χρόνια, για το μεταπτυχιακό της, καλή ώρα. Γράφει στον θείο της, που είμαι εγώ, ζητώντας στοιχεία για το Κονγκό. Έτσι ξεκινά το μυθιστόρημα, με ένα γράμμα, σύντομο, μια σελίδα. Στη συνέχεια έχουμε μια σειρά από κεφάλαια, για ειδικά θέματα της χώρας, που υποτίθεται ότι είναι πρώτα σχέδια ή και οριστικά της διατριβής της: Πως έγινε το ανεξάρτητο κράτος του Κονγκό από τον βασιλιά Λεοπόλδο τον Β΄ του Βελγίου. Πως οργάνωσαν τον στρατό. Πως γινόντουσαν οι φρικαλεότητες που χρησιμοποιούσαν τους μαύρους ως δωρεάν εργατική δύναμη και τους έκοβαν τα χέρια, όταν δε μάζευαν το ελεφαντοστόν και το καουτσούκ που τους ζητάγανε. Οι πρώτες καμπάνιες ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Όλα αυτά είναι τα κεφάλαια.

Μετά υπάρχει ένα κεφάλαιο για τον στρατό, δυο κεφάλαια για τους Έλληνες, που ήταν πάρα πολύ σημαντικοί έμποροι κυρίως στο Κονγκό. Ορισμένοι από αυτούς είχαν εταιρίες δίσκων. Μάζευαν φολκλορικά τραγούδια και προωθούσαν νέους μουσικούς, γράφοντας τους δίσκους τους και δίνοντάς τους λεφτά και μουσικά όργανα για να δημιουργούν. Οι Έλληνες ήταν πολύ σημαντικοί για τη μουσική, η οποία διαδόθηκε σε όλη την ήπειρο, όχι μόνο στη χώρα.

Επίσης, έχω βάλει ορισμένα γράμματα του πατέρα μου, σε τρία διαφορετικά κεφάλαια, που είναι οι τρεις περίοδοι της ζωής του εκεί. Του έχω εφεύρει και κανα δυο έρωτες, για να είναι πιο πικάντικο. Έχω βάλει μέσα και τη μορφή του Γιώργου Μακρή. Υποτίθεται ότι γράφει στον ξάδελφό του, τον πατέρα μου και του δίνει διάφορες συμβουλές περί Κονγκό, περί Αφρικής και περί αποικιοκρατίας. Ταυτοχρόνως, σαν λογοτέχνης διαβασμένος, του αναφέρει τους περισσότερους γνωστούς λογοτέχνες που έχουν ασχοληθεί με το Κονγκό.

Υπάρχουν δύο κεφάλαια για τον Lumumba. Ο Lumumba ήταν ο εκλεγμένος Πρωθυπουργός που τον δολοφόνησαν οι Αμερικάνοι, ή μάλλον οι Κονγκολέζοι αντίπαλοί του. Επίσης, ο Che Guevara το 1965 βρισκόταν και αυτός στο Κονγκό, μετά την Επανάσταση στην Κούβα. Εκεί έμεινε λιγότερο από ένα χρόνο. Βλέπουμε μέρα με τη μέρα πως ήταν το αντάρτικο. Πήγε με διακόσιους μαύρους Κουβανούς, εμπειροπόλεμους, να βοηθήσει το αντάρτικο των Κονγκολέζων αλλά σημείωσε παταγώδη αποτυχία.

Ακόμη, υπάρχουν κεφάλαια επί αποικιοκρατίας, όταν οι Βέλγοι έκαναν ένα σύστημα απαρτχάιντ. Δεν το έλεγαν έτσι, αλλά έτσι ήταν. Ξεχωριστά οι μαύροι, ξεχωριστά εμείς. Θεωρούσαν τους εαυτούς τους ανώτερους. Όλα αυτά τα βρήκα στο Βέλγιο. Πήγα και στα αρχεία της αποικιοκρατίας που βρίσκονται στο Μουσείο Κεντρικής Αφρικής που έφτιαξε ο Λεοπόλδος, στις Βρυξέλλες. Πήγα εκεί και εκεί έχουν τα αρχεία της αποικιοκρατίας, φωτογραφίες, χάρτες, τα πάντα. Έκανα μια μικρή έρευνα εκεί. Βρήκα διάφορα στοιχεία που έχω βάλει. Δεν τα έχω βάλει όλα.

Αυτό είναι το βιβλίο. Διότι δεν μπορούμε να γράφουμε συνέχεια για το Ναύπλιο. Ας γράψουμε και για κάτι άλλο!

- Σας ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο σας!

Απολογισμός

Ταξιδευτής του κόσμου και του χρόνου

Viajero del mundo y del tiempo

Ο Γιώργος Ρούβαλης έζησε όμορφα, ανέμελα παιδικά χρόνια στο Ναύπλιο. Αγάπησε πολύ αυτή την πόλη και συνδέθηκε μαζί της. Το Ναύπλιο τον εφοδίασε με αγάπη για την ομορφιά, τη μόρφωση, την ιστορία. Η οικογένειά του, μορφωμένοι και με σημαντική θέση στην κοινωνική ζωή της πόλης άνθρωποι, έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του.

Δεν έμεινε όμως περιχαρακωμένος μέσα στην αίγλη της πρώτης πρωτεύουσας. Ο συντηρητισμός της ελληνικής επαρχίας τον ωθούσε στην αναζήτηση ευρύτερων οριζόντων. Πραγματοποίησε πολυετείς σπουδές στο εξωτερικό, όπου εργάστηκε για πολλά χρόνια. Εκτός από το Ναύπλιο αγάπησε και τις χώρες και τους λαούς της Λατινικής Αμερικής, για τους οποίους ανέκαθεν έτρεφε θαυμασμό. Ήταν κάτι το εξωτικό, το ειδυλλιακό, που τον μάγευε.

Η ακατάπαυστη ενασχόλησή του με τις ξένες γλώσσες, σε συνδυασμό με τα αμέτρητα ταξίδια, τον καθιστούν έναν πραγματικό πολίτη του κόσμου. Όμως, σαν σύγχρονος Οδυσσέας, μετά από χρόνια περιπλάνησης μακριά από την πατρίδα, ένιωσε την ανάγκη του επαναπατριισμού.

Επιστρέφοντας στην Ελλάδα, αρχίζει ουσιαστικά ένα άλλο μεγάλο ταξίδι, αυτό της συγγραφής. Συναισθήματα, σκέψεις και ιστορίες που για χρόνια έμεναν ανείπωτα, παίρνουν μορφή μέσα από τα ποιήματα και τα διηγήματά του. Ο λόγος του είναι ζωντανός, καθαρός, χωρίς υπερβολές. Δημιουργεί όμορφες εικόνες, χάρη στις εύστοχες περιγραφές ανθρώπων και τόπων.

Στην πορεία, ο ταξιδευτής του κόσμου άρχισε να αναζητά ίχνη του παρελθόντος σε αρχεία, σε παλαιές εφημερίδες. Ζητά να ανασυστήσει την κοινωνία του Ναυπλίου του περασμένου αιώνα. Εκείνο το Ναύπλιο, όπως και ο ίδιος δηλώνει, δεν υπάρχει πια, για αυτό εξάλλου έχει σημασία να διασωθεί και να αναδειχθεί. Με μεράκι και μεθοδικότητα, ψάχνει τους απλούς ανθρώπους του τότε, τινάζει τη σκόνη του χρόνου από πάνω τους και μας τους παρουσιάζει. Γιατί μία πόλη δεν είναι μόνο τα κτήρια της, είναι και οι άνθρωποι της.

Αισθάνομαι τυχερή που γνώρισα αυτόν τον ταξιδευτή. Ο πολυπράγμων και εξωστρεφής συγγραφέας με ταξίδεψε σε χώρες μακρινές και σε άλλες εποχές. Και θα συνεχίσει να το κάνει μέσα από τα βιβλία του. Εύχομαι ολόψυχα να συνεχίσει το επίτιμο αλλά συνάμα όμορφο έργο της συγγραφής, για να μας προσφέρει διαφυγές σε χώρες εξωτικές και παράθυρα στο παρελθόν του τόπου.

Εργογραφία

Αποστολή στην Αμαζονία, εκδ. Απόπειρα, 2014

Ιστορίες ταξιδιών σε εξωτικές ζούγκλες, στη μυστηριώδη Αμαζονία, αλλά και στον παράδεισο κάθε άνδρος, την υποβλητική Σουηδία ή στα έγκατα της ευρωπαϊκής κουλτούρας, όπως την ζουν οι μεταφραστές λογοτεχνίας. Καθημερινές ιστορίες στην ελληνική επαρχία με ευαίσθητα παιδιά που ανακαλύπτουν τον κόσμο, έντιμους δημοσίους υπαλλήλους, που διατηρούν την αξιοπρέπεια τους και δεν ξεπουλάνε τα πάντα, αναμνήσεις από την παιδική ηλικία τη δεκαετία του 1960 σε κατασκηνώσεις νέων και πρωτόγνωρες ανακαλύψεις του τότε θαύματος, ενός ψυγείου. Ζωές απλών ανθρώπων, που γέρασαν ξεθάβοντας αρχαία αγάλματα και τα υπερασπίζονται με κάθε τρόπο, παρωχημένα μικροαστικά ειδύλλια νεαρών αγοριών και κοριτσιών, θαρραλέα θεώρηση του επερχόμενου θανάτου, σαλταδόροι της Κατοχής, καμάκια και ματάκηδες στην τουριστική λαίλαπα του 1960, σεξομανείς νεαροί, κι ατρόμητοι Λατινοαμερικάνοι επαναστάτες, στην Ελλάδα και στα πέρατα του κόσμου συνθέτουν ένα μωσαϊκό, που ο συγγραφέας παρουσιάζει με δεινότητα, οικονομία και χιούμορ.

Αρχιπέλαγος με σειρήνες, εκδ. Κοινωνία των (δε)κάτων, 2013

Τα ποιήματα της παρούσης συλλογής γράφτηκαν και δημοσιεύτηκαν αρχικά στα ισπανικά ("Archipiélago de Sirenas", 2010) σε διάφορες χώρες της Λατινικής Αμερικής (Κούβα, Μεξικό, Βενεζουέλα, Πουέρτο Ρίκο, Καραϊβική), κυρίως τη δεκαετία του '90. Τα περισσότερα αφορούν πόλεις της περιοχής. Η ελληνική μετάφραση είναι δική μου. Το Αρχιπέλαγος είναι φυσικά η Καραϊβική, μαγική και συναρπαστική περιοχή όπως και οι άνθρωποί της.

Ταξίδι στη χώρα της Κίρκης, εκδ. Στοχαστής, 2011

Το έτος 2080, ένας μεταπτυχιακός φοιτητής Κοινωνικής Ανθρωπολογίας σχεδιάζει μια διατριβή με βάση ένα πακέτο e-mail και ένα κείμενο της δεκαετίας του 1990 που ανακάλυψε. Τα έχουν ανταλλάξει τρεις Έλληνες υπάλληλοι διεθνούς οργανισμού, ο Ηρακλής, ο Πολυμήχανος και ο Σχολιάτρος που ζουν σε διαφορετικές χώρες. Θέμα τους: ταξίδια σε ένα εξωτικό νησί, στη Χώρα της Κίρκης, για να αποκτήσουν συνάφεια με διάφορες γυναίκες, λευκές, ξανθές, μαύρες, μουλάτες και άλλων χρωμάτων, που διατίθενται εν αφθονία εκεί. Αντικείμενο, ο έρωτας, άλλοτε πληρωμένος και άλλοτε αυθεντικός. Παρελαύνουν έτσι η Μαριάννα, η Νάνσυ, το Λυκάκι, η Κάρμεν, η Μαύρα, η Κινέζα και πολλές άλλες, νέες και ώριμες. Όλα αυτά μέσα σε μια ατμόσφαιρα διακοπών, θάλασσας, τροπικής πλαζ, με ρυθμούς εξαίσιας ντόπιας μουσικής από κιθάρες, μαράκες, τύμπανα και άλλα κρουστά.

Οι φίλοι μας αντιμετωπίζουν πάντα με πολύ χιούμορ τις διάφορες καταστάσεις, τις αντιξοότητες, τις ανάγκες των γυναικών σε μια δικτατορική τριτοκοσμική χώρα που βρίσκεται σε μεγάλη κρίση. Δεν παίρνουν στα σοβαρά το ρόλο του πλούσιου τουρίστα και προσπαθούν να είναι ανθρώπινοι και φιλικοί με όλους, μήπως και σπάσει ο διάβολος το ποδάρι του και ανάμεσα στους αγοραίους και εφήμερους έρωτες εμφανισθεί και ο αληθινός, ο ανεπανάληπτος, αυτός που σε περιδινίζει, σε συνεπαίρνει και σε αλλάζει άρδην.

Ψαρομαχαλάς η ψυχή του Ναυπλίου, Ο κήπος με τις λέξεις, 2012

Στην ιστορική και πανέμορφη πόλη του Ναυπλίου υπάρχει μια παλιά, γραφική γειτονιά, σκαρφαλωμένη στη μέση του βράχου της Ακροναυπλίας. Είναι ο Ψαρομαχαλάς, η πιο παλιά γειτονιά του σύγχρονου Ναυπλίου, που χτίστηκε από τους Βενετσιάνους γύρω στο 1500, ενώ τα προγενέστερα χρόνια η πόλη περιοριζόταν στην Ακροναυπλία, στην κορυφή του λόφου.

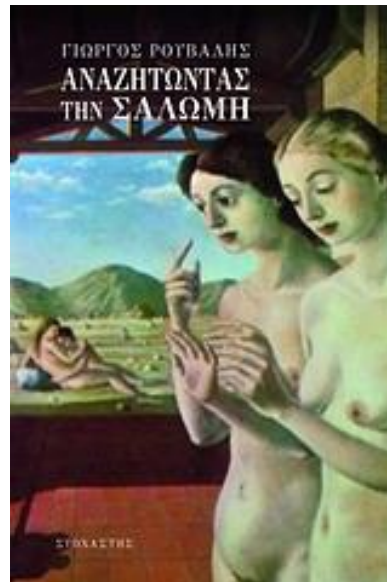
Το όνομα του προέρχεται από τους ψαράδες, που έμεναν και μένουν εκεί και κάπως από την εγκατάσταση Ψαριανών προσφύγων μετά την καταστροφή του νησιού τους το 1824. Είναι μια παραδοσιακή γειτονιά με σπιτάκια λαϊκής τεχνοτροπίας, συνήθως ξύλινα και εύθραυστα, ασπρισμένα και νοικοκυρεμένα, λες και βρίσκεσαι σε νησί. Πολλοί τουρίστες αγνοούν ή δεν ευκαιρούν να ανέβουν εκεί και είναι κρίμα, γιατί το χρώμα του είναι μοναδικό. Οι κάτοικοί του είναι ακόμα ψαράδες, φτωχοί άνθρωποι, αλλά και μικροϋπάλληλοι και σήμερα ιδιοκτήτες πανσιόν και μικρών ξενοδοχείων με όλα τα κομφορ. Έχουν από παλιά μια περηφάνια για τη γειτονιά τους, ένα εύθυμο και σκωπτικό πνεύμα και παράδοση στην καντάδα και το τραγούδι.

Το βιβλίο αυτό περιλαμβάνει ιστορικές και λογοτεχνικές αναφορές στον Ψαρομαχαλά, καθώς και πολλές μαρτυρίες ηλικιωμένων κυρίως κατοίκων του. Θυμούνται πώς ήταν η γειτονιά τους τη δεκαετία του '30, αλλά και '40, '50, '60 και '70, όταν η ζωή ήταν φτωχική αλλά απλούστερη. Υπάρχουν ακόμα πολλές παλιές, ασπρόμαυρες φωτογραφίες των οικογενειών τους και άλλες παλιές φωτογραφίες της γύρω περιοχής (Προμαχώνας, Πέντε Αδέλφια, Μεντρεσές (παλιό τούρκικο ιεροδιδασκαλείο πίσω από την πρώτη Βουλή των Ελλήνων), κ.λπ.). Αναβιώνει έτσι μια ολόκληρη εποχή για τον σημερινό επισκέπτη, που έχει την ευκαιρία να μείνει σε κάποια από τις μικρές πανσιόν της γειτονιάς και να απολαύσει την ανεπανάληπτη ατμόσφαιρα και την εξαιρετική θέα της μαγευτικής πόλης και του Αργολικού Κόλπου από ψηλά.

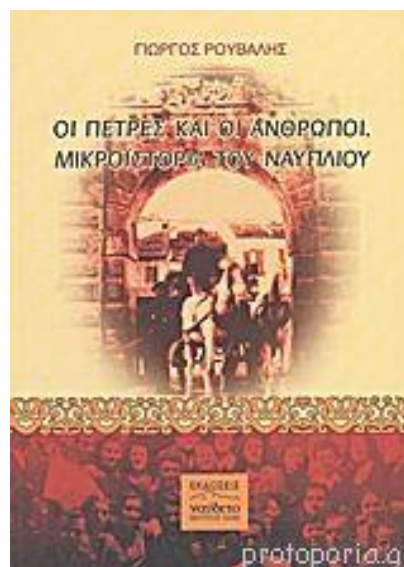
Αναζητώντας την Σαλώμη, εκδ. Στοχαστής, 2010

Λιλιάννα, Βανέσσα, Ιλόνα, Σεσίλια αλλά και Άννα και Μαργαρίτα και Φρύνη. Κούβα, Μεξικό, Κολομβία, Ιταλία και Ελλάδα. Άνδρες ταξιδευτές και άνδρες μετανάστες. Επιτυχημένοι, αποτυχημένοι, αλλά πάντα κυνηγοί. Όπου κι αν ταξιδεύουν, αναζητούν τον εξωτικό έρωτα, τον αγοραίο έρωτα ή και ερωτεύονται στ' αλήθεια τραγικά κι απελπισμένα. Όπως και να 'ναι, στο Αναζητώντας την Σαλώμη, του Γιώργου Ρούβαλη, οι ήρωές του αφηγούνται με φιλοπαίγμονα διάθεση και αυτοσαρκασμό τις περιπέτειές τους, την αναπόφευκτη πολλές φορές μοναξιά τους και τα πολλαπλά αδιέξοδα που συναντούν στις συντηρητικές και επαρχιακές κοινωνίες της ιδιαίτερής τους πατρίδας. Ωστόσο, η παρατηρητικότητα, το χιούμορ, η ζωντάνια των περιγραφών και των χαρακτήρων, η βαθιά μελαγχολία αλλά και η ελπίδα για «ό,τι έχει κερδηθεί, για ό,τι έχει πια χαθεί», δίνουν ένα ξεχωριστό ανθρωπογεωγραφικό βάθος στο έργο του συγγραφέα, συνδέοντάς μας άμεσα με τις ελπιδοφόρες στιγμές της πεζογραφικής μας παράδοσης.

Οι πέτρες και οι άνθρωποι. Μικροϊστορία του Ναυπλίου, εκδ. Ναύδετο, 2009

Η Μικροϊστορία του Ναυπλίου συντίθεται από μια σειρά κειμένων και πληθώρα φωτογραφιών που ασχολούνται με τις ζωές πλήθους κατοίκων του, ανδρών και γυναικών. Μετά από μια θεωρητική εισαγωγή του Μεξικανού ιστορικού Luis Gonzalez γύρω από τη σχετικά πρόσφατη έννοια της ιστορίας μικρών πόλεων ή χωριών (μικροϊστορία), βρίσκουμε περιγραφές κτιρίων, συνηθειών και βιογραφίες ανθρώπων, διανθισμένες με άφθονες παλιές ασπρόμαυρες φωτογραφίες τους. Με διάταξη τις γειτονιές της πόλης (παλιά πόλη, προάστιο, Πρόνοια και προσφυγικός Συνοικισμός) ο αναγνώστης μπαίνει στο εσωτερικό της ζωής των πρωταγωνιστών, οι οποίοι μιλούν σε πρώτο πρόσωπο για το τι θυμούνται από το παρελθόν, την προσωπική τους βιογραφία καθώς και τα περασμένα χρόνια της πόλης. Συνήθειες, ταβέρνες, ανθρωπίνοι τύποι, πλούσιοι, φτωχοί, μικρασιάτες πρόσφυγες, κανταδόροι, αντιστασιακοί, ωραίες κοπέλες, αλλά και θεσμοί όπως η τοπική πολιτική ζωή, η βιβλιοθήκη "Παλαμήδης", ο Ναυτικός όμιλος, ο Κυνηγετικός Σύλλογος, η τοπική ομάδα του Πανναυπλιακού ζωντανεύουν μέσα απ αυτό το βιβλίο, που μας παρασύρει στη δίνη της ζωής, στην καρδιά της ωραιότερης πόλης της Ελλάδος.

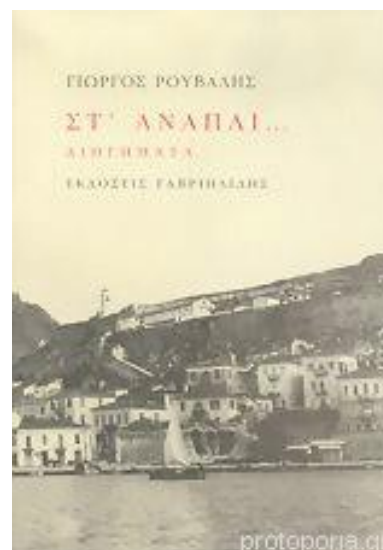
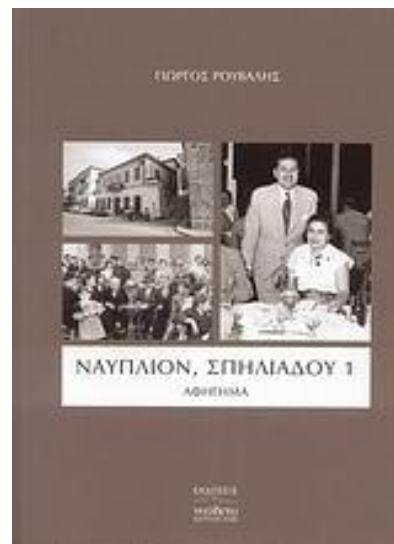
Ναύπλιον, Σπηλιάδου 1, εκδ. Ναύδετο, 2008

Το Ναύπλιο, η ωραιότερη πόλη της Ελλάδος, πρώτη της πρωτεύουσα, ζωντανεύει μέσα απ' αυτό το διπλό βιβλίο. Από τη μια, είναι αναμνήσεις ενός παιδιού, κάποιας μικροαστικής οικογένειας, που μεγαλώνει τις δεκαετίες του 1950 και 60 μέσα σ' αυτό το συναρπαστικό σκηνικό, παλιά κάστρα, βενετσιάνικα, τούρκικα και νεοκλασικά σπίτια οπλαρχηγών του 21, ένα σφύζον λιμάνι, πλούσιο κάμφο ολόγυρα και έντονη διοικητική δραστηριότητα. Από την άλλη, είναι μια λεπτομερειακή κοινωνιολογία της πόλης, όλων των θεσμών αλλά και των ανθρώπων της. Σχολεία, τοπικές εφημερίδες και πολιτική, οι γραφικοί τύποι, οικονομία, τουρισμός, τα σινεμά, το ποδόσφαιρο, το καλοκαίρι, οι στρατιωτικοί, οι πρόσκοποι, η Εκκλησία, η πνευματική ζωή, οι σχέσεις της με την γειτονική πόλη του Άργους και την Αθήνα. (...)

Ξεχωριστή μνεία αξίζει η εικονογράφηση του βιβλίου, που είναι συλλογικό έργο, γιατί οι πρωταγωνιστές του, εκτός από τις μνήμες τους, συνεισέφεραν και τις οικογενειακές ασπρόμαυρες φωτογραφίες τους, πλήθος λαού σε στιγμές χαράς ή λύπης, χορούς, τραγούδια, καφενεία, κηδείες. Μια υποδειγματική κι ολοζώντανη εικόνα της μικρής πόλης και κάθε ελληνικής επαρχίας, γραμμένη με απέραντη αγάπη, χιούμορ και βαθειά γνώση της καθημερινότητας.

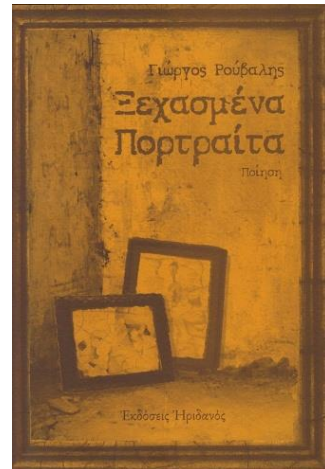
Στ' Ανάπλι..., εκδ. Γαβριηλίδης, 2005

Μια τάξη, η μικροαστική· μια πόλη, το Ναύπλιο (κι η Αθήνα και μερικές άλλες)· μια εποχή, οι δεκαετίες του 50 και του 60, αλλά και τα πρόσφατα χρόνια. Ανθρώπινες ιστορίες της καθημερινής ζωής. Αγώνας για επιβίωση, για δουλειά, για ένα κρεβάτι στο νοσοκομείο, για τρεχούμενο νερό στο σπίτι. Αγώνας ενάντια σ' αυταρχικούς γονείς, στο σκοταδιστικό σχολείο, στην κουτσομπολίστικη κοινωνία. Είκοσι μία ιστορίες, γραμμένες με χιούμορ, όπου οι χαρακτήρες πολεμάνε μέσα από αντιξοότητες να κρατήσουν την αξιοπρέπειά τους, να επιπλεύσουν. Αστυγραφία· ο απόηχος μιας αστικής επαρχιακής κοινωνίας και μιας εποχής που σβήνουν σιγά σιγά, με το μάτι ενός παρατηρητή, που σημειώνει το κάθε τι: τους χώρους, τις συνήθειες, τους έρωτες, τα τραγούδια, τους χορούς, τη διατροφή, τις διαστροφές τους. Είκοσι ένας μονόλογοι που μας κάνουν να θυμηθούμε τους Έλληνες μικροαστούς, την πολυπληθέστερη τάξη στη χώρα μας, της οποίας είμαστε οι περισσότεροι παιδιά.

Ξεχασμένα Πορτραίτα, εκδ. Ηριδανός, 2010

Τα ταξίδια του Οδυσσέα, εκδ. Γαβριηλίδης, 2003

Επιστροφή στ' Ανάπλι και άλλα ποιήματα, εκδ. Γαβριηλίδης, 2002

Λογοτεχνικές μεταφράσεις

- Η θάλασσα και τα πλοία*, Ivo Lêdo, Κοινωνία των (δε)κάτων, 2013 [δίγλωσση ανθολόγηση, μετάφραση, επιμέλεια]
- Άγονες ζωές*, Ramos Graciliano, Κοινωνία των (δε)κάτων, 2012
- Ηλιακά και άλλα ποιήματα*, Aridjis Homero, Κοινωνία των (δε)κάτων, 2011
- Εσχάτη προδοσία*, Pacheco José Emilio, Ηριδανός, 2010
- Τρεις ταλαίπωροι τίγρεις*, Cabrera Infante Guillermo, Τόπος, 2009
- Χουάν Πέρες Χολότε*, Pozas Ricardo, Ροές, 2008
- Ένας κόσμος για τον Τζούλιους*, Bryce Echenique Alfredo, Scripta, 2005
- Ποιήματα του Χοσέ Εμίλιο Πατσέκο και του Οκτάβιο Πας*, περιοδικό *Μετάφραση* 02, Ιανουάριος 2003
- Μάχες στην έρημο*, Pacheco José Emilio, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1994
- Νέοι πεζογράφοι της Λατινικής Αμερικής*, Συλλογικό έργο, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1994 [ανθολόγηση, μετάφραση]
- Ο λόγος του μουγκού* (διηγήματα), του Χούλιο Ραμόν Ριμπέυρο, Κέδρος 1981
- Άλλες λογοτεχνικές μεταφράσεις (ισπανικά - ελληνικά) έχουν δημοσιευτεί σε λογοτεχνικά περιοδικά: *Το Δέντρο*, *Η Λέξη*, *Μανδραγόρας*, *Παρατηρητής*, *Γράμματα & Τέχνες*, *Πρίσμα*, κ.α.

Ποιητικές συλλογές και Λογοτεχνική Δημιουργία – Δοκίμια

- Τι έτρωγε ο παππούς μου. Μια οικογένεια αστών στο Ναύπλιο της δεκαετίας του 1920*, Αθήνα 2007-2008
- Γιώργος Μακρής, προάγγελος του χάους*, δοκίμιο και ανθολογία, υπό έκδοση, Κοινωνία των (Δεκ)κάτων 2016
- «Ο Ελύτης στα ισπανικά», δοκίμιο, στο περ. Οδός Πανός, τχ. 137, Ιουλ.-Σεπτ. 2007, σσ. 69-77
- «Η γυναίκα στην ποίηση του Γιώργου Σαραντάρη», στο περ. Οδός Πανός, τχ 144, Απρίλιος-Ιούνιος 2009, σσ. 82-85
- «Το Ναύπλιο, φωτεινό μετέωρο της ελληνικής ιστορίας», σε εκδήλωση αφιερωμένη στη μνήμη της Ελληνίδας ηρωίδας Καλλιόπης Παπαλεξοπούλου, Αμφιθέατρο Μουσείου Μπενάκη - Πειραιώς 138, Παρασκευή, 17 Οκτωβρίου 2008, σελ. 19-22

Ευχαριστώ πολύ τον κύριο Γιώργο Ρούβαλη για τον χρόνο του και τη φιλική του διάθεση.

Η συνέντευξη δόθηκε στη μεταπτυχιακή φοιτήτρια Θεοφανώ Φαρμακάκη.